

CORONA CNOSIA

NOVEM SIDERIBVS ILLVSTRIS

PRO LITTERIS AMAENIORIBVS:

ILL.^{MO} ET EXCELL.^{MO} PRINCIPI

D. D. AVGVSTINO CHISIO

AELIO-ANGELICAE ARCIS

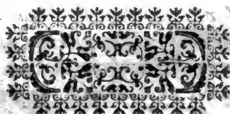
PRAEFECTO,

ET

VTRIQVE MILITARI CVSTODIÆ PRÆPOSITO.

DICATA.

ILL.ME ET EXC.ME PRINCEPS.

VAM Fabulæ Stellis intextam Ariadnæ Coronam à Libero Patre datam finxerunt: ea vt Tibi iure deberetur, tuis effecisti virtutibus; vt redderetur, meis ego litteris effeci. Obseruaui natum esse Te in ea Domo, quæ splendore sanguinis, luce imaginum, insignibus Magistratuum sic enitet, vt Sidera Cælo possit suppeditare. Inter quæ, Tu, Illustrissime AVGVSTINE, tot explicas animi, & corporis dotes, vt Orbem quendam radiorum videaris conficere. Ex quo lucida Corona, quasi ex Astris componi, & capiti inseri Tuo queat. Alta indoles, felix genius, magnus animus, prudentia, humanitas, suauitas, gratia, elegantia, industria, nouem ornamenta totidem Stellas in Coronam sufficiunt. Iis Tu Chisias Gentilitias cum sanguine acceptas auges: & in Montium tuorum culmine collocatus septicollem Romam illustras. Vna olim Patria in Cæsaris Domum cooptatus Stella Iulia contentus Augustus; Tu tribus innatus domesticis Chisijs, noua virtutibus proprijs Sidera extudisti: & Augustinus Augusto clarior effulges: & Domum Chisiam Cælo simillimam tot Astrorum Ternarijs reddis. Vnus quondam Felicitati datus: Tres quam Felicitatem portendent! Flores ego Humaniorum Tibi litterarum dicare meditabar, à Musis nouem in fasciculum collectos; sed vidi mutata in melius sorte in Stellas conuerti, & Coronam compeni. Id prouidentiæ assignaui, nec enim Te decebant flores, qui marcescerent, sed Astra, quæ manerent. Hoc Tibi Diadema, non Liber, sed Apollo multò illo nobilius Numen sacrat, qui, ex quo ALEXANDER Maximus Vrbi & Orbi imperat, Parnassum, Helicona, & Pindum Chisijs Montibus commutauit: & Lauros Quercubus subiecit. Tu illius, & sororum apud eum, mea opera, disceptantium, Honorarius Arbiter esto.

SI-

SIDVS I.
GRAMMATICES.

GRAMMATICE Ars est Orationis, certæ induĉtrix: erratæque correĉtrix. An sit etiam emendatæ ornatrix? Citra splendorem Eloquentiæ esto. Vtra vtri antecellat: Græca Latinæ? An Latina Græcæ? Eligito. Vt Græca sit copiosior, Latina certè seuerior. Hinc tot apud Græcos Anomala, apud Latinos tam pauca. Aliarum Linguarum obseruationes magis, quàm Artes sunt. Grammatica aptè categorica, quòd substantiua, & Adieĉtiua, Substantiuum Verbum, & Accidentia includat. Venustè in Orationem, meditatiua verba adsciscit: Deponentia Vetus Ars: pueriliS Diminutiua vendicat. Tam est accurata, & diligens, vt in ea ne supina quidem iaceant, & otientur. Tam fœcunda, vt iuget verba, & copulet, & coniunĉtionibus liget. Mirum quòd in modo, & tempore infinitum contineat. Cum simplex sit construĉtio, figuratam non excludit: non iniuria, cum verba in coniugationibus personas agant. Ne dubita, quin Sol in Grammatica sit, quæ suam Ecclipsim figuram habet. Hæc obscura est: sed Enallage obscurior. Archaismus, & Hellenismus audaculæ. Sui sunt Grammaticæ hostes: Solœcismus, & Barbarismus. Vter infestior? Barbarismus. Musices mater est. Quantitatem syllabarum in numeros redigit, & versum struit. Poëticam licentiam vincit numeris, & alas in pedes vertit. Pedestris tamen non est Oratio, & si ligata Grammatici iuris est. Nobile olim Grammaticorum par Diomedes, & Priscianus. Nobilius nostra tulerunt tempora, Antonium Nebrissensem, & Emmanuelem Aluarezium. Iam vero si huic Velesium adiungas; nec ante fuit, nec deinceps, opinor, erit accuratior Grammatistes.

SIDVS II.
RETHORICES.

DIALECTICAM dilatata in palma solutam, argutè, ac verè Zeno Rhetoricen descripsit. Germana hæc, & iusta ad Aristotelis amussim scientia. An sit nobilior Dialectica? Arbitrij arguentis esto. Obiectum: Modus Persuadendi. Circa vtranque versatur Potentiam: Intellectum: & Voluntatem: in hanc demum incumbit, vt flectat, & omnino persuadeat. Locis ijsdem, quibus Dialectica imo, & argumentis, sed fusiùs explicatis, vtitur. Vim seruat: ornamentum addit. Troporum flores inserit, figurarum gemmas inducit, sententiarum lumina adhibet. Triplex dicendi genus. Iudiciale: Deliberatiuum: Demonstratiuum. Iuxta ea styli formæ. Est Acutus, & infimus: temperatus, & medius: vehemens, & summus. In omnibus vnus Cicero dominatur. Epistolaris extra Rhetoricen manet. Huius germani specimen, liber Epistolarum ad Atticum. Ad quas Lypsius suum dicendi, & scribendi genus accommodauit. Qui eum sectantur, Eruditum certè Magistrum habent: Eloquentem habere non possunt. Ideam Oratoris perfectam in libris de Oratore Ciceronis expressam inuenies. Quidquid Myrothecia Isocratis, scrinia Aristotelis, repositoria Theodectis Græciæ seruarunt, id vnus liber de Oratore ad Brutum Latio exhibuit. Hinc Quintilianus hausit, quæ in suas institutiones deduxit. Si qua rerum, verborúmue scientia Oratori desit, is perfectus esse non potest. Quid sit Atticè, quid Asiaticè dicere, ex nobis, posito de quo dici velis, ex tempore audies. Oratorum Catalogum in libro de Claris Oratoribus ad Brutum per ætates cum Tullio texemus.

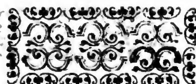
ELO-

SIDVS III.
ELOQVENTIAE.

REGINA, & ornatu, & pompa, & imperio in animos dominatur. Cùm mortua muta dictione, tum viua pronunciatione persuadet. In lingua Ciceronis solium habuit. Laudando ne? an vituperando præstiterit? Acus Fuluiæ dijudicet. Certè vna illa lingua omni Græca adorea, & Latina laurea præstantior. Diu post Tullium siluit Eloquentia. Quintilianus silentium soluit. Patres eam suscitarunt, & consecrarunt. In Græcia acutus Nazianzenus: Basilius temperatus: Chrysostomus copiosus. In Latio Lactantius nitidus, & fluens: Cyprianus candidus, & elegans: Hieronymus tersus, & ornatus: Ambrosius floridus, & venustus: Augustinus acumen, & fulmen. Panegyristes Princeps Plinius. Proximus ab eo Pacatus. Superiori ætate refloruit Eloquentia. Prouocarunt Flores Sadoletus, Bembus, Manutij, Muretus. Subinde venerabilis Societas Iesu summos Oratores suppeditauit, suppeditabitque. Nihil Perpiniano grauius: nihil Syrmondo dulcius: nihil Petauio nitidius: nihil Stephonio vehementius: sed neminem Campiano anteposuerim. Summus est in elato, & insolenti styli genere Scribanius. Stradæ genius felix, & ferax. Galline Italis Italine Belgis, Belgine Germanis latinè scribendi proprietate, & nitore, & elegantia præstent (nam Hispani grauioribus studijs deditti facilè hac in parte ijs concedent) collatione facta dijudicetur. Ego omnium societatis Authorum latinissimum Becium pronunciaro.

Me quoque Principibus permistum agnoris IESV.

SIDVS IV. POETICAE.

VERA, & Aristotelæa scientia: Obiectum habet Vniuersale, ac necessarium imitabile. In quo versatur Fictio. Hæc vti genus in quatuor species diuiditur: Epicam: Tragicam: Comicam: Lyricam. Episodia, & versus accidunt Poëticæ. Subiectum postulat vnum: quod cum multis heroibus personisque stare potest. Poemari circa Deum nulli versari licet. Poeta natura valet; Arte perficitur. Homerus Poetarum Pater, Ilias eius perfecta: sed Odyssea perfectior. Vtrique tamen præstat Æneis: idea Epopæiæ. Princeps veterum Comicorum Plautus, Elegiacorum Propertius. Vnicus Seneca pro Tragicis. Horatius pro Lyricis. Statius, Claudiano, Silio, Valerio Flacco antecellit: nam Lucanus Poeta non est. Superior ætas Sanazarum, Vidam, Fracastorium, Nauagerium, Castillioneum: nostra Pulcarellum, Stephonium, Syrmondum, Petauium antiquis penè pares tulit, nec me vatum de gente negabo. De loco videris. Itali Petrarcha, Ariostus, Guarinus, Marinus, cum Hispanis Garcilasso, Ercilla, Gongora, Vega, cum Gallis, Ronsardo, & Bartasio certant. Omnibus tamen duo præstant; Torquatus Tassus Italus, Ludouicus Camonius Lusitanus: Vter vtri? Camonius. Primi olim Theologi Poëtæ. Olim sacra: deinceps infulata Poesis in Damaso, Nazianzeno, Prospero, Paulino: Eam Leo X. inaurauit: Vrbanus Octauus nectare aspersit. Alexander VII. ambrosia condiuit. Aristotelis de Poetica liber oraculum. Torquatus Tassus Aristotelis, & Homeri anima. Crisin Scaligeri probo, Casteluetrij ingenium sua subtilitate Aristoteli nocuit.

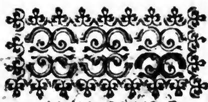

HISTO-

SIDVS IV.
HISTORIAE.

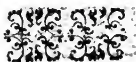
ARS singularis: sed quòd singularibus addicta, scientia esse non potest. Olim nuda, & simplex, veritati, cui, studet, similis. Deinceps vestiri aptè, & ornari impensè cœpta. Sed citra pigmenta, & fucos: etsi interdum calamistros ferat. Coniecturas abhorret, & diuerticula. Illud Oratorium, istud Poeticum. Qui volet vtrisque non ineptè vti, sermones ferat. Dictio Historici non contorta, & acris: sed tracta, & fluens. Historicæ Idea amissa est iactura facta Historiæ Ciceronis Consulatus sui. Hic expressa perijt. In Liuio tamen adumbratam inuenies. Hic omnino Princeps Historicorum: omnibus omnium gentium anteponendus. Sallustius, Cæsar, Velleius, Curtius, Suetonius iusti, etsi tamen diuerso quisque stylo, Historici. Tacitus Politicus: non magis tamen Historicus, quàm Lucanus Poeta. Horum Crisis esto. Vulgarium: dulce quiddam habet Bentiuoglia, floridum De Auila, graue Zurita, facile, & nitidum Guicciardinus. Virgilius Maluezzi corrupit Historicen. Latinorum Æmilius candidus: Iouius elatus: Thuanus profundus: Bucchananus nitidus: Cambdenus tersus: Barlæus tumidus: Orlandinus fusus: Sacchinus pressus, Mariana siccus: Tursellinus venustus, Strada elegans. Caue tamen, ne quem eorum Maffeio anteponas. Ioannes Barrius Indicarum rerum Lusitanus Scriptor, secundus à Liuio. Profanarum Romana Historiarum præstantissima. Perfectam Historiæ formam, rationem, stylum, ornatum, si quis roget, Accipiet.

ERV-

SIDVS VI.

ERVDITIONIS PEREGRINAE.

ATHENÆ, & Lacedæmon pares studijs, artibus, virtutibus, opibus, armis: sed dissimiles. Vtra plures Heroas tulerit? Tua esto optio. Thebæ vnum Epaminondam omnibus fortiter opposuerint. Quæ Monarchiarũ potentior? Assyriorum? An Persarum? Sanè vtràque, Græcorum: sed breuior. Alexander Nino, Cyroque superior. Huic vix Philippus Pater concesserit. Vbi maior victoria? Ad Salamina? an ad Platæas? Certè illustrissimum trophæum ad Thermopylas. Ætholorum, Achæorum, Rhodiorum, Siculorum opes, viresq; penè pares: sed Achæorum Philopœmenes extollit. Tartarorum Tamerlanes. Turcarum Selymus, Persarum Ismael. Bellum Pelopponnesiacum memorabile. Memorabilius Tarentinum: Pyrrho Duce: sed clarissimum Punicum secundum: Imperatore Annibale, omnium ante, & post se maximo. Belisarius: Narses, Aetius: Martellus armorum fulmina. Vtros vtris præferas? Guelphos Gibellinis? Sfortias Mediceis? Vrsinos Colonis? quos præferas, postponam. Italorum, Gallorum, Hispanorum, Lusitanorum, Anglorum Reges, Ducesque, si conferas, quibus palmam adimas, dedero. Imperatorum Maximus Carolus Magnus, ab eo Quintus. Huic Regum Franciscus præter fortunam, par. Henricus IV. Heros Galliæ. Hunniadem ne Scanderbecho, Consaluum ne Piscario, neminem Albuquercio anteponas. Philosophorum Princeps Plato. Scholarum Peripatetica. Sectas, & Authores dabimus. Epicurum in haram includemus. Præstet ne Pictura Sculpturæ? Prolatis tabulis, & signis liquebit.

ERV-

SIDVS VII.

ERVDITIONIS ROMANAE

VRBS Roma caput Orbis, & Orbis instar. Vertex Mundi Capitolium. Princeps populorum Romanus. Togata ne, an Armata mirabilior? Vna Vrbs, sed reliquo mundo amplior. Septem collibus celsa: Septem Regibus clara: septem seculis illustris. A Septimo monte Pomærium: post Septimum Regem libertas; Septimo seculo tyrannus occœpit. Primus Romanorum Lucius: Vltimus Marcus,Bruti: Decemuiratus similis Regno Magistratus, iniuria: casu. Tribunatus Consulari potestate Consulatui penè par: Imperium speciosa tyrannis. Consulatus iustus. Dictatura summus, & extraordinarius Honos. Cuius nunquam Romanos per tot sæcula pænituit. Regum Romulus: Consulum Cursor: Dictatorum Fabius Maximus: Censorum Cato: Ducum Scipio: Imperatorum Cæsar. Omnium Clarissimus Camillus. Feracissima virtutum ætas in quartum. Scientiarum in sextum incidit. Ciuilibus ne discordijs Roma, an externis bellis exercitatior? Profuerintne plus ei Tribuni, an nocuerint? Præstiterintne Patricij,Plebeis; an contra? Romanorum Familiarum, quæ præstantissima? quæ Victoria celeberrima? qui triumphus clarissimus? Quouis producto æquum afferam. Sicuti quolibet, aut Romanorum, aut externorum Heroe insigni prolato, alio ex Romæ sinu nobiliorem producam. Vter acrior libertatis vindex? Lucius, an Marcus Brutus? Vter disciplinæ militaris seuerior custos? Torquatus? an Papyrius? vter animosior Horatius? an Cocles? vter audacior? Curtius? an Mutius? Certè Tres Decij pietatis, & virtutis miracula. *Si Alexander in Romanos arma verteret, in Darium verteretur.*

ASTRO-

SIDVS VIII.

ASTRONOMIAE, GEOGRAPHIAE, HYDROGRAPHIÆ, GEOMETRIÆ.

NVLLVM, aut maius, aut lucidius Aſtrum, quàm Sol. Qui intra eum cauitates; aſperitates, acceſſus, receſſuſque more pelagi æſtuantis incendij, intueri ſe profitentur; nugas vendunt. Tubi optici vſus audaces Aſtronomos reddidit. Conduxeritne magis? an nocuerit Aſtronomiæ? Arbitrij eſto alieni iudicare. Mei certè ſtatuere: illum ob locorum diſtantiam, & varias impreſſiones aeris intermedij ſæpius deficere, quàm conſtare. De Aſtris, quæ in Cœlo verſantur; Animarum, quæ carent corpore, non oculorum, qui inhærent corpori, iuſtum, & idoneum eſto iudicium. Id conſtat: Cælos eſſe non ſolidos: ac in ijs ſoluta Planetarum, & Siderum lumina, ſed ordinata moueri. Vtriuſque Maris, & Terræ globum vnicum eſſe, & idem centrum compertum eſt. Tribus Elementis mundus conſtat. Antipodas Lactantius iniuria negat: Auguſtinus iure. Veterum nauigationes præ noſtris, Pygmæorum. Antiquiorum: clariores ne Tyrij? an Carthaginienſes? Recentiorum certè Luſitani. Ecquis nauigando celebrior? Iaſon? an Hanno? Columbus? an Americus? Certè nauis illa Victoria Orbe, Duce Cano, circumnauigato Magallianum præponit. Omnium tamen, illum Vaſcum à Gama illuſtrem ſplendore ſanguinis, aperto, & luſtrato Oriente clariſſimum, & olim fuiſſe, & deinceps fore exiſtimo. Circuli è quibus æquales lineæ rectæ auferunt circumferentias ſimiles, æquales ſunt. Contactus lineæ rectæ cum circulo, in communi Mathematicorum ſententia, quantitas non eſt. Anguli qui fiunt à diametro, & peripheria, ſiue contra, ſiue extra circulum, recti ſunt, & rectis rectilineis æquales.

PO-

SIDVS IX.
POLITICES.

MONARCHIA Aristocratiæ. Aristocratia Democratiæ præferenda. Vtra potior? Electio? an successio? Certè in Monarchia humana, & temporali, successio. Non ideo meliora Imperia, quòd ampliora. Marine? an Terra imperatur potentius? Certè qui mare teneat, is terræ potiatur necesse est. Præstant Ciuitates quæ in edito, ijs quæ in plano sunt sitæ. Fortiores esse, quæ muris carent, Sparta docuit. Præcipuos Legislatores omnium gentium numerabimus, & conferemus. Platonis Respub. cesserit Romanæ. Huius in Regibus principia in Consules flexus: in Decemuiros deflexus: in Tribunos militari potestate tractus, ad Consules reditus: in Imperatores exitus, post eos cursum, & in ijs gesta commemorabimus. Omnibus Romanis Magistratibus cēsura præponenda. In Romanorum te conuiuia, Græcorum Symposia inducemus. Ludi Romani, Græci, Scenæ, Theatra, Caueæ, patebunt, Gladiatorum paria in Arenam descendent. Caue, ne quem Olympionicen Triumphatori præferas. Respublica Genuensis Atheniensi similis. Veneta Romanæ. Ornarint ne magis Respub. Fortes, an Eruditi viri? instituta dissertatione constabit. Catalogum vtrorumque à restituta Italiæ à Castruccio, & Galeacio, & Alberico militia, & à Petrarcha, Valla, Blondoque politiori litteratura, productis in aciem cùm militaribus, tum doctis viris texemus: & multos hoc tempore eruditos priscis pares, Mecœnate Flauio: Auspice ALEXANDRO, Papa Maximo, proferemus. Hoc Principe Aureum litteris, & virtutibus seculum esto.

CORO-

CORONIS

O*Mnia Ciceronis Opera euoluuntor, explanantor. Quidquid ex Tito Liuio quis quaerat, ponito, responsum accipito. Sallustij, Caesaris, Curtij, Paterculi, Suetonij, Taciti Historiae: Virgilij, Ouidij, Horatij, Catulli, Tibulli, Propertij, Statij, Silij, Claudiani Poemata conferuntor, examinantor, explicantor.*

SVMMA THESVM

QVA DE RE CVNQVE QVISQVE VOLET, EX TEMPORE, SEV PROSA, SEV VERSV, EX ME AVDITO.

F I N I S.

